

24/10

D • N

24/10 1952

Hovrätten och knivfällan

Svea hovrätt har friat stadsfiskal Otto Meijer i den rättegång som på justitieombudsmannens uppdrag anhängiggjorts i affären om den s. k. knivfällan. En rad pressutlåtanden visar att hovrättens utslag väckt oro och förvåning. Då man går igenom utslaget i dess helhet förstärks intrycket av att gällande bestämmelser om de tolkas såsom här skett inte erbjuder tillräckliga garantier för den enskildes rätts-säkerhet. Det är nödvändigt att på några punkter rekapitulera vad som skett, allra helst som hovrättens utslag innehåller uppgifter som tidigare inte framkommit eller blivit tillräckligt observerade.

Sedan pastor Kejne påkallat undersökning huruvida predikanten Gösta Malmberg gjort sig skyldig till brott — Malmberg har som bekant senare blivit dömd för brottslig homosexualitet — anmälde Malmberg i september 1950 till kriminalpolisen att en nittonårig yngling H. sagt sig ha blivit utsatt för homosexuell förgräpelse av Kejne. Detta hade skett i Kejnes bostad, och H. hade i bostaden kvarlämnat en fällkniv av visst utseende. Med anledning härav anbefallde stadsfiskal Meijer vissa spaningsåtgärder gentemot Kejne. Ehuru därvid ingenting framkommit som tydde på att Kejne var skyldig, ordnade Meijer den aktion som senare fått beteckningen knivfällan. I närvaro av några polismän, som fick tillfälle att avlyssna samtalen, ringde H. till Kejne, uppgav sitt namn och förklarade sig vilja hämta den kniv han kvarlämnat hos Kejne. Kejne förklarade att det måste vara fråga om ett missstag och tillsade H. att komma till sin bostad; Kejne hade vid tillfället besök av en tidningsman. Därefter begav sig polismännen och H. i bil till Kejnes bostad; det bör noteras att H. först under bilresan visiterades "till kontroll av att han ej innehade någon kniv"; rimligen kan en sådan visitering inte ha varit effektiv, ett förhållande som i detta fall blev utan betydelse. Sedan H. ensam kommit upp till Kejne och av honom samt den närvarande tid-

ningsmannen utfrågats kom på Kejnes begäran två polismän till Kejnes bostad och deltog i utfrågningen av H. Polisens uppträdande i saken har efter framställning av Kejne lett till den nu inför hovrätten avslutade rättegången.

Först och främst har under debatten kring denna affär påpekats att polisen på utomordentligt svaga grunder — påståenden av en person vars pålitlighet måste te sig minst sagt tvivelaktig — företagit åtgärder gentemot Kejne som inte utan fog kunnat betecknas som ett slags provokation. H. har i polisens närvaro och på dess order ringt till Kejne i avsikt att sedermera besöka honom; polisen har avlyssnat samtalen, tydligen i tanke att Kejne möjligen skulle falla uttalanden som kunde användas mot honom; vid tillfället i fråga antyddes inte på något sätt till Kejne att polisen hade med saken att göra. Och detta förfarande, som i det allmänna rättsmedvetandet står som en kränkning av den enskildes rätt, framstår också såsom föga ändamålsenligt i bevisningshänseende. Det är visserligen riktigt, skriver hovrätten, att "även om H:s besök hos Kejne utfallit så att H. vid återkomsten haft kniven med sig, därigenom icke blivit styrkt att hans uppgift om otukten varit sann". Men, fortsätter hovrätten, "ett indicium i den riktningen hade emellertid, förutsatt att Kejne icke på nöjaktigt sätt kunde redogöra för återkomsten av kniven, otvivelaktigt blivit förbragt, och ett sådant läge kunde måhända givit anledning till andra åtgärder eller vara av betydelse om nya spaningsuppdrag senare skulle yppas". Kunde slutsatsen vara svagare? Hovrätten betonar visserligen att detta indicium också kunde ha varit falskt och att härigenom Kejne skulle ha kommit i en svår ställning, men anser att "de kontrollåtgärder" som vidtagits — dvs. visitationen av H. i bilen — " varit väl ägnade att motverka risken för att genom besöket skulle tillskapas falsk bevisning".

Det viktigaste är emellertid själva principfrågan. Hovrättens

uttalande på denna punkt är förbluffande. Vid avvägningen av "det offentliga intresset att bekämpa brottslighet" och "den enskildes intresse av personlig okränkbarhet" (är det icke också här fråga om ett offentligt intresse?) "kan icke undvikas att den enskilde någon gång utsättes för ingripande som i förstone eller i varje fall för honom själv ter sig oförsvarligt eller rent av kränkande". En undersökningsledare bör, heter det vidare, "ha befogenhet att med ett icke alltför avgränsat mått av frihet bedöma det föreliggande läget och pröva vilka åtgärder som må vara påkallade. Skulle prövningen vara hårt bunden, kan det lätt inträffa att, till men för undersökningsresultatet, förmodligen till initiativ och uppslag hämmas av mer eller mindre berättigade farhågor för att handlandet skulle kunna bli betecknat som oförsvarligt. Att ändamålsenligheten och lämpligheten av beslut eller åtgärd från en undersökningsledares sida icke äro ställda utom tvivel eller till och med kunna ifrågasättas bör alltså skäligen icke utan vidare ge anledning till påstående om felaktigt förfarande. Endast om gränsen för den frihet, som enligt vad nyss sagts bör tillkomma en undersökningsledare, med hänsyn till omständigheterna får anses överskriden, bör förfarandet kunna föranleda ansvar för tjänstefel."

Det är uppenbart att dessa uttalanden är så utomordentligt vaga att de knappast antyder någon gräns för vad en undersökningsledare kan göra gentemot en person som misstänkes för brott. Som en självfallen sak sägs det att den enskildes intresse av personlig okränkbarhet kan åsidosättas, och hela framställningens tendens är att betona myndigheternas befogenhet och framhäva det obestämda eller tvivelaktiga i den enskildes krav på garantier mot övergrepp. Om detta verkligen är de principer som för närvarande kan anses vara gällande inom svensk rätt, bör utan dröjsmål en lagstiftning komma till stånd som stävjar maktmissbruk från myndigheternas sida. Men att det var så illa ställt hos oss har vi sannerligen inte känt till.

En österrikisk läkare,

dr Schneider, söker för närvarande — utan att avvakta den sedvanliga väntetidens utgång — svenskt medborgarskap. Enligt bestämda uppgifter från olika håll var Schneider ivrigt verksam som nazist under Hitler-tiden och deltog i aktionen mot judiska läkare och anhängare av den förnazistiska regimen i Wien. Då utlänningskommissionens papper är hemligstämplade, är det omöjligt att från denna erhålla några närmare uppgifter, men frågan om Schneiders inrestillstånd påstås ha väckt stark tvekan inom nämnden; härpå tyder också att frågan upptogs i plennum, vilket blott brukar ske i tvistiga fall. Att en läkare med dessa föregående skall få företräde till svenskt medborgarskap ter sig ytterst egendomligt. Vad man under alla förhållanden kan begära är att fakta i saken kommer på bordet och att inte sekretessbestämmelserna begagnas för att mörklägga en betänklighetsförhatlig åtgärd.